
Sổ tay nghị luận văn học

□ PHẦN 1: Nghị luận xã hội là gì?

Nghị luận xã hội là kiểu bài yêu cầu người viết bày tỏ quan điểm, suy nghĩ, nhận xét của mình về một vấn đề trong cuộc sống như đạo đức, lối sống, hiện tượng xã hội,...

□ Đặc điểm:

- Bàn về **vấn đề thực tiễn**.
- Đưa ra **ý kiến cá nhân rõ ràng**.
- Biết cách **lập luận chặt chẽ** và **dẫn chứng phù hợp**.

□ PHẦN 2: Các dạng đề nghị luận xã hội thường gặp và dàn ý chi tiết

1. Dạng đề về tư tưởng, đạo lý (lòng yêu nước, tình bạn, sự khoan dung...)

Dàn ý chung:

- *Mở bài*: Dẫn dắt vấn đề, nêu rõ tư tưởng, đạo lý cần bàn luận.
- *Thân bài*:
 - Giải thích khái niệm/tư tưởng.
 - Phân tích ý nghĩa, giá trị trong cuộc sống.
 - Dẫn chứng tích cực (người thật, việc thật, nhân vật lịch sử, văn học...).
 - Dẫn chứng tiêu cực (phản đề, hiện tượng đối lập).
 - Bài học nhận thức và hành động.
- *Kết bài*: Khẳng định lại ý nghĩa tư tưởng, đạo lý.

2. Dạng đề về hiện tượng đời sống (bạo lực học đường, nghiện mạng xã hội...)

Dàn ý chung:

- *Mở bài*: Nêu bật hiện tượng nổi bật trong xã hội, học đường.
- *Thân bài*:
 - Giải thích, mô tả hiện tượng.
 - Nêu thực trạng, nguyên nhân, hậu quả.
 - Dẫn chứng cụ thể (sự kiện, thống kê, câu chuyện thời sự...).
 - Phản biện nếu có.
 - Bài học nhận thức và hành động.
- *Kết bài*: Rút ra thông điệp hoặc lời kêu gọi ý nghĩa.

3. Dạng đề về lối sống, phẩm chất (khiêm tốn, trung thực, vượt khó...)

Dàn ý chung:

- *Mở bài*: Dẫn dắt từ đời sống để giới thiệu lối sống/phẩm chất.
- *Thân bài*:
 - Giải thích phẩm chất đó là gì.
 - Vai trò, tầm quan trọng trong cuộc sống.
 - Dẫn chứng tích cực (người thật, việc thật, nhân vật truyền cảm hứng như Helen Keller, Nick Vujicic, Bác Hồ...).
 - Dẫn chứng tiêu cực (thiếu phẩm chất ấy gây ra điều gì?).
 - Phản biện (phủ nhận quan điểm sai lệch về phẩm chất đó).
 - Bài học nhận thức và hành động.
- *Kết bài*: Khẳng định lại phẩm chất cần thiết và ý nghĩa của nó.

☐ PHẦN 3: Công thức viết bài "thần tốc" – 5 bước chuẩn chỉnh

- ☐ Bước 1: Xác định vấn đề và từ khóa trong đề bài.
 - ☐ Bước 2: Viết dàn ý sơ bộ với 3 phần: mở bài – thân bài – kết bài.
 - ☐ Bước 3: Viết mở bài gợi mở, nêu vấn đề.
 - ☐ Bước 4: Triển khai luận điểm trong thân bài, nêu dẫn chứng.
 - ☐ Bước 5: Kết bài khẳng định lại vấn đề và bài học nhận thức.
-

PHẦN 4: Dàn ý mẫu theo từng dạng đề

Đề: Suy nghĩ về đức tính khiêm tốn

Đề: Nêu suy nghĩ về hiện tượng nghiện mạng xã hội ở học sinh

Đề: Vai trò của nghị lực trong cuộc sống

PHẦN 5: Bài văn mẫu xin sò)

Đề 1: Suy nghĩ về đức tính khiêm tốn

Bài mẫu:

Trong cuộc sống, có những người như những ngọn núi cao sừng sững, nhưng lại chọn cách cúi đầu nhường chỗ cho ánh nắng mặt trời. Đó chính là khiêm tốn – một phẩm chất đáng quý mà mỗi người trẻ cần nuôi dưỡng.

Khiêm tốn là biết sống giản dị, không khoe khoang, không tự cao dù mình có tài giỏi đến đâu. Người khiêm tốn luôn nhìn thấy giá trị ở người khác, luôn học hỏi và không ngừng hoàn thiện chính mình.

Bác Hồ – vị lãnh tụ vĩ đại của dân tộc – từng sống trong căn nhà sàn giản dị, ăn cơm với cà muối mà lòng vẫn luôn nghĩ về dân. Hay như cầu thủ Lionel Messi – dù đã có hàng trăm bàn thắng – vẫn luôn giữ thái độ điềm đạm, tập luyện chăm chỉ như ngày đầu.

Ngược lại, người thiếu khiêm tốn thường dễ rơi vào ảo tưởng, tự mãn và đánh mất cơ hội phát triển bản thân. Sự kiêu căng là một ngọn gió dữ có thể cuốn phăng mọi thành công mà ta dày công gây dựng.

Là học sinh, chúng ta cần rèn luyện đức tính khiêm tốn mỗi ngày – bằng cách biết lắng nghe, sẵn sàng học hỏi và không ngừng nỗ lực. Chỉ khi biết khiêm tốn, ta mới có thể bước xa hơn trên con đường tri thức và nhân cách.

Kết bài:

Khiêm tốn không làm ta nhỏ đi, mà khiến tâm hồn ta rộng lớn hơn. Người khiêm tốn là người mạnh mẽ nhất – bởi họ đủ bản lĩnh để vượt qua chính cái tôi của mình.

☐ **Đề 2: Hiện tượng nghiện mạng xã hội ở học sinh**

Bài mẫu:

Ở thời đại công nghệ số, mạng xã hội như một dòng sông lớn – có thể đưa ta tới bến bờ tri thức, nhưng cũng có thể cuốn ta trôi đi giữa những mê lộ ảo ảnh. Trong đó, hiện tượng học sinh nghiện mạng xã hội đang trở thành một vấn đề đáng báo động.

Nghiện mạng xã hội là khi con người dành quá nhiều thời gian cho các nền tảng như Facebook, TikTok, Instagram... đến mức sao nhãng học tập, thiếu tương tác ngoài đời thật. Nhiều học sinh lướt điện thoại từ sáng đến khuya, sống trong thế giới ảo nhiều hơn thực.

Thực trạng này không chỉ ảnh hưởng đến sức khỏe mà còn tác động tiêu cực đến khả năng tư duy, giao tiếp và cảm xúc. Đã có không ít trường hợp học sinh bị trầm cảm, mất phương hướng vì so sánh bản thân với hình ảnh “lung linh” trên mạng.

Tuy nhiên, mạng xã hội không phải hoàn toàn xấu. Điều quan trọng là chúng ta biết sử dụng nó một cách văn minh, đúng mục đích: học tập, kết nối, chia sẻ điều tích cực.

Là học sinh, ta cần học cách quản lý thời gian, ưu tiên học tập, dành thời gian cho các hoạt động thể chất, đọc sách, nói chuyện cùng người thân. Hãy để mạng xã hội là công cụ, chứ không phải ông chủ điều khiển cuộc sống ta.

Kết bài:

Thế giới ảo có thể hấp dẫn, nhưng cuộc sống thật mới là nơi gieo trồng ước mơ. Đừng để bản thân trở thành “nô lệ cảm xúc” cho những cú vuốt màn hình vô nghĩa.

❑ Đề 3: Vai trò của nghị lực trong cuộc sống

Bài mẫu:

Cuộc sống không phải lúc nào cũng êm ả. Có những lúc ta cảm thấy mọi cánh cửa đều đóng lại, chỉ còn bóng tối bủa vây. Nhưng chính trong những lúc đó, nghị lực – ngọn lửa âm thầm trong tim – lại thấp lên ánh sáng.

Nghị lực là khả năng vượt qua khó khăn, không bỏ cuộc dù bị thử thách. Người có nghị lực là người dám đứng dậy sau vấp ngã, biết biến nước mắt thành động lực để tiếp tục bước đi.

Nick Vujicic – người đàn ông không tay không chân nhưng vẫn diễn thuyết truyền cảm hứng cho hàng triệu người – là một minh chứng sống cho sức mạnh của nghị lực. Hay như cô học trò Nguyễn Thị Kim Ngân – dù mồ côi từ nhỏ, vẫn đạt học bổng toàn phần du học – nhờ niềm tin và nỗ lực bền bỉ.

Trong học tập, có những bài toán khó, có những điểm số thấp... nhưng chỉ cần không bỏ cuộc, thành công sẽ đến với người bền gan. Ai có nghị lực, người ấy có thể vươn cao như ngọn tre trước gió.

Kết bài:

Cuộc đời không thiếu những giông bão, nhưng người có nghị lực luôn biết chèo lái con thuyền mình về phía bình minh. Hãy tin rằng: chỉ cần ta không dừng lại, con đường nào rồi cũng sẽ mở ra.

PHẦN 6: Câu dẫn hay – Kết bài đỉnh

- "Cuộc sống không chờ đợi ai. Chỉ những ai biết khiêm tốn và nỗ lực mới chạm tới thành công."
- "Một thế giới tốt đẹp bắt đầu từ những hành động nhỏ nhất, như giữ lòng trung thực, hay chỉ đơn giản là biết lắng nghe."
- "Sự thay đổi không đến từ đám đông, mà bắt đầu từ mỗi người trẻ dám sống có trách nhiệm."

PHẦN 7: Bài học nhận thức và hành động

- Nhận ra ý nghĩa của lối sống đẹp.
- Có trách nhiệm với bản thân và cộng đồng.
- Biết phê phán, phản biện trước cái sai.
- Không ngừng học hỏi, rèn luyện đạo đức.
- Noi gương những người có nghị lực và sống tử tế.
- Tự lập, sống chân thành và khiêm tốn.
- Dám ước mơ, dám hành động.

PHẦN 8: Ghi chú & Trang trí xinh xắn

- ☐ *To-do list trước ngày thi*: Ôn lại 3 đề mẫu, luyện viết mở bài – kết bài.
- ☐ *Mood tracker*: Hôm nay mình học được gì? Cảm xúc hôm nay ra sao?
- ☐ *Trang dán sticker*: “Học không sợ lạc đường – chỉ sợ lạc mục tiêu!”
- ☐ *Góc vẽ tay*: Vẽ icon minh họa cho các phẩm chất – ví dụ: Khiêm tốn = hình chú mèo cúi đầu ☐, Trung thực = trái tim trong suốt ☐...

PHẦN 9: Cách lấy dẫn chứng "đi vào lòng người"

Dẫn chứng hay là “vũ khí tối thượng” trong bài văn nghị luận xã hội. Dưới đây là một vài cách chọn dẫn chứng cho ra chất Gen Z thông minh – tinh tế:

Từ đời sống thực tế:

- *Nick Vujicic* – không tay không chân nhưng đầy nghị lực.
- *Greta Thunberg* – cô bé 15 tuổi đứng lên vì môi trường.

Từ văn học:

- *Lão Hạc* (Nam Cao) – trung thực, giàu lòng tự trọng.
- *Chiếc lá cuối cùng* (O. Henry) – sự hi sinh và tình yêu thương.

Từ các hiện tượng mạng xã hội tích cực:

- *Cậu học sinh bỏ ống heo ủng hộ miền Trung*.
- *Người trẻ khởi nghiệp từ nông sản sạch*.

Tip: Đừng nhồi nhét quá nhiều dẫn chứng, chỉ cần 1-2 cái *đắt* là ghi điểm ngay!

PHẦN 10: Những lỗi sai "truyền kiếp" cần tránh

1. **Lạc đề** – viết lan man, không đi đúng trọng tâm.
2. **Lý lẽ hời hợt** – thiếu chiều sâu, nói chung chung.
3. **Dẫn chứng sáo rỗng** – không cụ thể, không sát thực.
4. **Viết như "hô khẩu hiệu"** – thiếu cảm xúc, thiếu giọng văn cá nhân.
5. **Không có phần phản biện** – khiến bài viết mất đi tính thuyết phục.

Tips nhỏ : Trước khi viết, hãy nhắm mắt 10 giây và tự hỏi “Mình thật sự nghĩ gì về điều này?” – thế là văn sẽ *chạm tới cảm xúc thật* ☐

